

Gås i plogformasjon og tjelden på plass i vannkanten, tilsynelatende er alt normalt. Likevel er ikke våre sosiale liv helt tilbake til normalen ennå? – Kanskje ikke så rart med pandemiens etterdønninger og ny krig i Europa. Kanskje kriser vil endre vår adferd permanent?

Tor D

Mars 2022 nr 131

Skåtøy Flaskepost

epost: skatoy.flaskepost@gmail.com
mobil: 90678830

Krisemaksimering?

Global oppvarming fører til at havnivået stiger!

Klimamodellens 3 scenarier er basert på:

RCP2.6 (lavt) innebærer store utslippskutt allerede fra 2020, og $< 2^{\circ}\text{C}$ i 2100,

RCP4.5 (moderat) innebærer små endringer av utslipp fram til 2050 og deretter utslippskutt og $< 3^{\circ}\text{C}$ i 2100.

RCP8.5 (høyt) innebærer at utslippene av klimagasser fortsetter å øke i dagens tempo og $\sim 5^{\circ}\text{C}$ i 2100.

Temperaturstigning i år 2100 er et beregnet globalt gjennomsnitt. Erfaringen så langt antyder større endringer i nord-områdene (Svalbard har allerede blitt ca 4°C varmere siste 50 år).

Beregnet vannstand for Skåtøy i år 2100:

Lavt utslipp: Mest sannsynlig $+13$ cm, usikkerhetsintervall fra $(-13$ til $+37$ cm)

Redusert utslipp: Mest sannsynlig 21 cm, usikkerhetsintervall fra $(-6$ til $+46$ cm)

Høyt utslipp: Mest sannsynlig $+44$ cm, usikkerhetsintervall fra $(+13$ til $+74$ cm)

Tallene er framskrivinger for havnivå i 2100 sammenlignet med middels høyvann i perioden 1996-2005.

Usikkerhetsintervallet tar høyde for usikkerhet i de fysiske fenomenene som påvirker vannstand, og feil i beregningsmodellen. (Går all usikkerhet i gunstig retning vil vannstand fortsette å synke!)

I disse krisetider må vi ikke glemme alt det som likevel er bra i verden. Men problemer forårsaket av global oppvarming er en varslet krise for våre barn og barnebarn! Korona etterfulgt av en aggressiv krig i Europa har vist hvor sårbare våre liv og vårt samfunn er, men også at det er mulig å håndtere verdensomspennende vanskeligheter ved å gjennomføre drastiske tiltak.

En angrepskrig i et noenlunde velutviklet og moderne Europa er aldeles ubegripelig og dypt tragisk.

Det ligger neppe en folkevilje bak Putins angrep på Ukraina, men snarere et begrenset autoritert maktapparat.

Demokratisk styresett hjelper, men er nødvendigvis ikke en garanti mot farlig galskap i lederskap og maktapparat, vi må ikke glemme at president Trump utrolig nok ble demokratisk valgt.

La oss håpe vi evner å gjøre noe som monner både mot krigen og mot klima- og natur-krisene, selv om det kortsiktig er ubehagelig for oss både individuelt og for vårt samfunn.

År 2100?

Løpet er i ferd med å bli kjørt for store utslippskutt fra 2020, men vi får håpe på store kutt fra 2050?

En økt vannstand på 21 cm er da for Skåtøy neppe det største problemet vi må hanskes med i år 2100.

For å studere konsekvenser av økt vannstand på Skåtøy og andre steder, har

kartverket laget kart som viser fremtidige oversvømte områder ved økt vannstand.

Det som berger oss på Skåtøy fra økende vannstand er det faktum at landet her hever seg med ca. 3.3 mm hvert år. En mest sannsynlig (moderat) økt vannstand på 21 cm kan vi fint leve med? Det tilsvarer den normale vannstand vi hadde her på 1960 tallet.

Kartverkets løsning for å analysere konsekvenser av økt vannstand inneholder en funksjon som viser "skrekk-scenarier" for oversvømt land, hus og anlegg ved 1,2,3,4 eller 5 meter høyere vannstand.

Direktoratet for sikkerhet og beredskap (DSB) anbefaler at vi forholder oss til det verst tenkelige senario for Skåtøy i år 2100. Altså at verden ikke lykkes med å redusere CO² utslipp i det hele tatt, og at all usikkerhet i klimamodellen går i verst tenkelige retning, da øker vannstand her med 74 cm. I tillegg anbefaler DSB å ta hensyn til en springflo (med 1000 års gjentaksintervall) på 167 cm over dagens middelvann.

Ser vi på etterfølgende fremtidskart for våre kjære kjente gamle hus i Åsvika på Skåtøy for år 2090 vil de da ligge på en liten holme ved en springflo på 151 cm (springflo med 200 års gjentaksintervall).

DSB "anbefalinger" er pessimistiske så det holder, personlig er jeg litt mer optimistisk. Jeg håper og tror at vi klarer å redusere CO² utslipp og at naturvitenskapen er litt flinkere til å regne riktig.

Vår rekorden for høyvann er 135 cm over middelvann (målt den 27.2.1990). Målingene startet på 1980 tallet, og 135 cm er et høyvann man forventer inntreffer med 50 års intervall.

Hadde Metusalem bodd på Skåtøy kunne han sikkert ha fortalt oss hvor ille det var med et 1000 års høyvann på 167 cm. Metusalem hører historien til og det gjør også landhevingen og tidligere vannstand på Skåtøy.

Nå isbreene forsvant steg "skvalpeskjærene" Darefljellkollen, Stormyråsen og Kobberåsen på Skåtøy opp av havet for første gang for ca 10000 år siden.

Landhevingen på 3,3 mm pr år er til å stole på, og det betyr at ca. 1 m høyere vannstand tilsvarer en periode på 300 år. Skrekkscenariet for 2090 i fremtidskartet sett med historiske øyne tilsvarer altså en midlere vannstand i Åsvika på 1400 tallet, som da var ca 2 m høyere enn i dag pga landhevingen.

Vi vet at Skåtøy var bebodd på 1300 tallet og Åsvika var trolig landingsplass for båtene de brukte til fiske og fangst i vår ytre skjærgård. Den gang lå det altså 2 små holmer i Åsvika.

På 1700 tallet snakker vi om ca 1 m høyere vannstand og da så kartet slik ut.

Her ser vi at den innerste holmen har blitt landfast ved middelvann, men årlig høyvann vil fremdeles vise at det er en "holme". Det meste av dagens dyrkbare områder i Åsvika kunne da ikke brukes pga oversvømmelse ved vanlig høyvann.

Lokalhistorie og vannstand

Vannstand er viktig for å forstå Skåtøys tidlige lokalhistorie. Det er bare "å jukse" litt med [fremtidskartet](#) for å lære mer

om forhistorien for de eldste boplassene på Skåtøy og i skjærgården. For Åsvika kan vi konstatere at historisk vannstand umuliggjorde oppdyrking og bosetning der før tidligst rundt år 1800. Skåtøy gård kan tenkes å ha hatt et naust der tidligere i forbindelse med fiske og fangst, men vi har ingen kilder som bekrefter det.

Dagens holme innerst i Åsvika kaller mange nå for Åsvikholmen. Det gamle navnet er Sjøholmen – og det navnet er jo aldeles meningsløst? Alle holmer er jo i utgangspunktet nær og omgitt av sjø? Holmen burde fått navn etter et stedsnavn (som Åsvikholmen), eventuelt folks bruk eller et landskapsbeskrivende navn?

Med utgangspunkt i landheving lanseres herved følgende etymologiske teori:

I "fiske havna" til Skåtøy gård lå det fra gammelt av to små holmer. Den innerste ble gradvis landfast og etterhvert kunne man gå tørrskodd dit på lavvann. For å skille de to holmene fra hverandre kan man ha kaldt den innerste for "Landholmen" og da blir det logisk å kalle det ytterste for det motsatte nemlig Sjøholmen?

På Skåtøy finner vi også boplassene Østre og Vestre Ødegaard - vi har jo lært på skolen at navnet "Ødegård" stammer fra pandemien "Svartedauden" i 1350. Sjekker vi fremtidskartet på disse boplassene var det da ca 2 m vann over begge Skåtøys Ødegaarder. Våre to Ødegaarder har altså ingen ting med Svartedauden å gjøre.

Så kan en jo spørre seg hva eller hvor kommer Ødegaard og Åsvik navnene fra?

Hvis jeg nok en gang roter meg bort fra all verdens kriser kommer kanskje teorier for dette i neste nummer.

Capt. Dønvgis Life-Saving Globe.

Kaptein Jørgen Martinius Dønvg fra Skåtøy erfarte noe av det verst tenkelige som kan ramme oss mennesker – å miste et barn.

I 1891 mistet han sin kone og deres fire år gamle sønn i et tragisk skipsforlis på en skute han selv førte. Det hjalp ikke at han gjorde alt som sto i hans makt på en forbilledlig måte for å redde sine kjære, de ble borte for alltid.

Resten av sitt liv arbeidet Dønvg med smertelig erfaring og stor klokskap utrettelig for hvordan redde flere liv til sjøs. Livbåten han fant opp gav han det pretensjese internasjonale navnet "Life-Saving Globe". Dønvg ville bidra til å redusere risiko for død og elendighet i verden ved å redde flere liv til sjøs.

Det er ingen tvil om at hans lukkede livbåter kunne ha reddet mange liv, men politikk, profittbegjær, manglende kunnskap og folks vanetenkning forhindret dette. Det gikk mer enn 60 år før man innen sjøfart tok ansvar for å redusere risiko for dødsulykker til sjøs ved bruk av lukkede livbåter.

Inne i en Dønvgis "Globe" fantes en trang og ukomfortabel, men livreddende liten "verden" for 15 mennesker ved et skipsforlis, selv om forholdene utenfor kunne forårsake den visse død.

I vår trygge lille norske verden er heldigvis risikoen for å miste et barn lav. Men like i "nærheten" av oss, i en brutal og helt unødvendig angrepskrig i Ukraina er nå risikoen for skade og død på små uskyldige barn høy. Likeledes vet vi at små barn i verdens fattigste land ofte rammes hardest ved naturkatastrofer som storm, ras eller flom. Det er et tankekor at slike naturkatastrofer i økende grad skyldes global oppvarming, som igjen i stor grad er forårsaket av vår moderne vestlige velstand tuftet på overforbruk og rovdrift på natur. Ønsker vi å redusere risiko for fremtidig død og elendighet, for alle verdens uskyldige små barn, ved katastrofer forårsaket av gale politikere eller miljødelegger, er utfordringen i lille Norge nå: "How to Save The Globe" snarere enn å lukke oss inne i vår egen tilsynelatende lille trygge verden.

Jeg har snappet opp at en arkitekt sysler med en ide for u-hjelp til fattige land for områder med høy risiko for naturkatastrofer. Ideen er basert på det samme tankegods som bak Dønvgis Bøie. Han ser for seg en masseprodusert prefabrikkert, solid og vanntett liten redningsenhet plassert på land i tilknytning til fattigfolks hus i utsatte områder.

Familien kan krype inn i den og skalke lukene om katastrofen inntreffer, og på den måten berge livet mens livsfarlig

flom, storm eller ras herjer utenfor. Om ideen har noe for seg eller lar seg gjennomføre gjenstår å se.

Captain Dønvgis Life-Saving Globe er nå løftet på plass ved Skåtøy kirke.

Der skal den inngå i et minnesmerke om Dønvgis liv, men også om alle de sjøfolk og fiskere fra Skåtøy og skjærgården vår som bare forsvant på havet, ble aldri funnet, fikk aldri noen grav.

Ser vi på det som foregår rundt oss er det trolig lurt å tenke litt gjennom hva vi trenger av beredskap mot både varslede og uventede katastrofer. På den måten blir en pioner og foregangsmann som Dønvg mer enn bare historie – arbeid for å redusere risiko for død og elendighet er relevant den dag i dag.

Første trinn i prosjektet for dette minnesmerket består av grunnmurer for et lite bygg og et fundament for redningsbøyen. Dette er nå nesten ferdig, kun litt murarbeid gjenstår. Vi takker og bukker for dugnadsarbeid og sponsorer så langt.

Neste trinn er selve bygget, og det tredje er å få laget en egnet presentasjon av noe fra alle de skriftlige kildene og bildene vi har skaffet tilveie om bøyen og Dønvigs liv. For gjennomføring av de to siste trinn i prosjektet venter vi nå på effektivisering av tidligere gitte tilsagn om økonomisk støtte. Men vi er ennå ikke helt i mål med fullfinansiering av hele dette prosjektet og mere om dette følger i neste Flaskepost.

Tor D

kunnskapen om hvor avhengig vi mennesker er av naturen for å overleve.

En god og praktisk forståelse av menneskers avhengighet og samspill med natur tror jeg derfor nå er viktigere enn noensinne i barns opplæring.

Imidlertid er ikke dette noe nytt. I 1762 skrev filosofen Jean-Jacques Rousseau boken "Emile - eller om oppdragelse".

Der skriver han: "Alt er godt fra skaperens hender, alt forkvakles under menneskets hender". Setningen betegner dagens aktuelle globale problematikk der vi mennesker har tuklet så mye med naturen at vi er i ferd med å ødelegge mulighetene for et fremtidig godt liv for oss alle på jordkloden.

Falmet lærdom fra pedagogisk seminar for 40 år siden er at Rousseaus har hatt stor betydning for pedagogikken i skolen vår.

Ved dugnadsjobb med Montessoriprojektet på Skåtøy for snart 10 år siden snappet jeg opp noen utsagn som: "Barn lærer med hele kroppen", "Barn liker å jobbe, i alle fall med det de er gode til", "Hvert eneste barn er unikt og alle har noen sterke sider".

Montessoripedagogikken fortonte seg for meg som sunt bondevett satt i system: Man ser, oppmuntrer og lager læreplan tilpasset hvert enkelt barn, læremateriell inkluderer mye bruk av

fysiske objekter som barna jobber med, aldersblanding gjør at barn lærer av hverandre, natur kan brukes som skolestue, osv.

For alt jeg vet, kan Maria Montessori også ha hentet noen av sine pedagogiske ideer fra Rousseau?

KSM startet i fjor det første spede prosjekt med en skolehage i samarbeid med parselldyrkerne på Grønne Havet.

I år satser skolen litt tyngre på skolehagen og ivrige parselldyrkere bidrar med sin erfaring, og passer dessuten litt på skolehagen i barnas skoleferie. I år starter man med kompostering av matavfall på skolen for bruk til jordforbedring, det skal hentes tang til gjødsling, og jorda skal bearbeides. Frø skal sås og planter drives fram i vinduskarmen på skolen før de plantes ut på åkeren. Årets planlagte avling er poteter, mais, bønner og gresskar.

Fjorårets erfaring var at mange unger var interessert og gikk inn i dette med liv og sjel. Og mangel på bondegener lot seg 5

**Grønne Havet og
Kragerøskjærgården
Montessoriskole**

Vi som er født for et par generasjoner siden fikk ofte, enten vi ville det eller ikke, "hands on" erfaring med natur, dyrking av mat, husdyrhold, jakt og fiske. Selv barn som bodde i byene hadde ofte nær slekt på bygda og fikk erfare menneskers bruk av naturen på denne måten.

I dag mangler (skremmende?) mange barn og deres foreldre denne "hands on"

kompensere med mild tvang.

En førsteklasing gravde i jorda og fant en meitemark og kunngjorde at han skulle bli meitemarkforsker når han ble stor, og straks etter var det 4 kommende meitemark-forskere i full sving.

Det er morsomt å se at en potet kan bli til mange og at et lite frø kan bli til store gresskar. Det er også nyttig å lære at det må mye arbeid og tålmodighet til med vanning, lusing og stell.

I fjor ble det også lagt merke til at flid og arbeid lønner seg, For potetavlingen var betydelig større der en elev hadde utmerket seg med god og riktig gjødsling der settepotetene hennes ble satt.

Vi ser fram til å følge med på årets skolehageprosjekt – lykke til!

Tor D

En naturopplevelse

Når man ferdes i skog og mark hender det at man treffer på ville dyr og sjeldne arter. Jeg er usikker på i hvilken kategori jeg skal plassere de 3 kjekke karene som jobbet med vedhugst og skogrydding, jeg nylig traff på Skåtøy. Sikkert er det at de arbeidet med stor entusiasme og stolthet over egen bragd.

Et bilde i avisa mente de burde være på sin plass og jeg påtok meg oppgaven.

Bilde: F.v. Kåre Nygård, Terje Tolner og Terje Stubbene

Takk for at dere beriket min dag og bidrar til å holde Skåtøy (litt) fri for vegetasjon.

Nina Haugland

Mellommyra Fritidsforening

Mellommyra Fritidsforeningen avholder årsmøte 8 april kl 19.00

Vanlig årsmøtet saker, sosialt samvær

etter møte. Påmelding pga servering. Gapahuken er hentet å under montering. Takk til alle som har bidratt med spleis på frakt, og de som har bidratt med montering.

Styre Mellommyra Fritidsforening

Skåtøykartet

I samarbeid med Kragerø Næringsforening skal det utgis et stikart over Skåtøy, a la det Kafeen har laget de siste årene.

Forskjellen er nå, at det er reiselivsrelaterte bedrifter på hele Skåtøy som kan få anledning til å presentere sin bedrift med noen få linjer på baksiden av kartet.

Tenker du at der bør også JEG være med, så kontakt Nina Haugland, innen 26.3 på skatoyifarta@gmail.com. Det skal fremstå mer som en orientering enn

som en annonse. Det er også viktig at stoffet er tidløst og kan brukes i flere år. Deltagelsen blir gratis i dette opptrykket, fordi Næringsforeningen har midler til rådighet.

Severdighetene på Skåtøy vil også få en sentral plass og bli kortfattet presentert.

Så langt er det laget tekst til:

Kirken, Plasshytta, Øvre Saltbutangen, Eidkilkkanalen, Darefjellkollen med isdammen, Krikken, Korset, naturreservater, de høyeste toppene, Dønvgvs bøye og Skåtøyroa. Er det noen flere som bør være med? Skriv i så fall et par linjer om severdigheten og send det til meg, snarest.

Mellommyra med flott ny gapahuk, Lokalet, Feltpattmølla/gruvedrift, skolen ?? Kom gjerne med innspill.

Nina Haugland

Strikkecruise og urpremiere på kulturhistorisk vandring

Å strikke er populært som aldri før. Å cruise rundt i skjærgården har alltid vært populært. Nå slår vi de to sammen og arrangerer strikkecruise. Det har blitt gjort tidligere, med stor suksess. Vi håper på suksess også denne gangen.

Strikkecruiset finner sted 3. april. Dagen vil tilbringes mellom holmer og

skjær, på MF Kragerø, med et strikkeset i hendene. Det blir strikkequiz, prøve-lappstriking, opplæring i strikkesetnikker og presentasjoner av ulikt slag. Det er Skåtøy i farta som står bak arrangementet.

Skåtøy i farta er i farta.

Langfredag i påsken er det urpremiere på vår kulturhistoriske vandring. Turen går fra Skåtøyroa klokka 10.45. Første stopp, Darefjeldkollen. Der blir det varm drikke og hjemmebakst, og litt om hvordan det er å bo på Skåtøy i dag.

Turen forsetter forbi isdammen, Hellenen, Plasshytta og ut til bakeriutsalget i Eidkilen, hvor vi stopper for å kose oss

med deilig gjærbakst. Deretter går vi videre til Krikken. Det er turens siste stopp og høydepunkt, med fortelling fra krigens dager.

Nina Haugland vil stå for guidingen. Fortellingen har hun sydd sammen etter dypdykk i nytt og gammelt materiale og gode samtaler med Arnfinn Jensen og Per Johnny Thoresen. Litt skuespill blir det også underveis, når hun skal prøve seg som Helene fra Krikholmen. Deltakerne blir fraktet tilbake til Skåtøyroa og Kragerø i taxibåt.

Begge arrangementene er annonsert på www.visitkragerobooking.no. Noen har meldt seg på. Det er plass til flere. Nina og Gro Haugland i Skåtøy i farta er spente, og håper at arrangementene vil bli tatt godt imot av både fastboende og tilreisende.

Gro Haugland

Det skjer på Skåtøy

SKÅTØY KAFÉ

SJEKK!

[Kafeens hjemmeside](#)

Hilsen Cathrine og gjengen

Skåtøy i farta

Søndag 3. april: **Strikkekurs** på MF Kragerø

Langfredag 15 april: Kulturhistorisk vandring på Skåtøy

Sjekk www.visitkragerobooking.no. for mer informasjon og booking

Tor D

Skåtøy Kirke

Nattverd gudstjeneste

Skjærtorsdag 14. april kl. 18.00

Prest: Harald Gulstad, Kveldsmat i vinterkirken.
Offer til menighetsarbeidet.

Høytidsgudstjeneste Søn. 17. april: Påskedag kl. 11.30

Prest: Harald Gulstad. Offer til Kirkens Bymisjon.
Kaffe og kake etter gudstjenesten.

Velkommen Skåtøy menighetsråd

Lokalet — vårt eget hus

HUSKESTUA

Vi startet opp igjen med treff på lokalet på flg. mandager kl 17.00, alle velkommen! 21.feb. - 21. mars. - 11.april. - 2. mai

Hilsen oss i styret.

Rønningen på Skåtøy: Malekurs: 7-9 Juni kl 10-17, med René Bjerke
Påmelding: lise@renebjerke.com eller 40327548 (pris kr 4000)

Mellommyra fritidsforening Skåtøy:

Mellommyra Fritidsforeningen avholder årsmøte 8 april kl 19.00. Vanlig årsmøtet saker, sosialt samvær etter møte. Påmelding pga servering.

Styre Mellommyra Fritidsforening